

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบสหกิจศึกษาสาขาอุตสาหกรรมบริการ สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สาขาอุตสาหกรรมบริการ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในรูปแบบสหกิจศึกษา ที่มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับสถานประกอบการ ในการดำเนินงานสหกิจศึกษาสาขาอุตสาหกรรมบริการ

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม (Integrated Method) โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อเป็นการขยายความรู้ การพัฒนา การปรับปรุง และหาแนวทางการแก้ปัญหาารูปแบบการจัดการสหกิจศึกษา สาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการ

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 2-3 สาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 400 คน
2. นักศึกษาสาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการ ที่เคยหรือกำลังปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ในสถานประกอบการ จำนวน 30 คน
3. บัณฑิต (สาขาอุตสาหกรรมบริการ) ที่ผ่านการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา) จำนวน 30 คน
4. บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องและมีโครงการสหกิจศึกษาในสาขาอุตสาหกรรมบริการ ได้แก่ หัวหน้าโครงการสหกิจศึกษาและพัฒนาอาชีพ เจ้าหน้าที่สหกิจศึกษา ผู้บริหารสถาบันการศึกษา ซึ่งกำกับดูแลด้านสหกิจศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา สหกิจศึกษา อาจารย์นิเทศ สหกิจศึกษา และอาจารย์ประจำสาขาวิชา ในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 30 คน
5. บุคลากรของสถานประกอบการ ด้านการท่องเที่ยวหรือโรงแรม ที่เคยรับนักศึกษาไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ หรือฝ่ายบุคคล ผู้บริหารของสถานประกอบการ พนักงานพี่เลี้ยงหรือพนักงานที่ปรึกษาของนักศึกษาสหกิจศึกษา จำนวน 30 คน

การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบสหกิจศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับภาคการจัดการและกระบวนการของโครงการสหกิจศึกษา จำนวน

6 คน คือ 1) ตัวแทนจากสมาคมโรงแรม 2) ตัวแทนจากมหาวิทยาลัยเอกชน 3) ตัวแทนจากสมาคมสถาบันการศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย 4) ตัวแทนจากบัณฑิตที่จบการศึกษาไปแล้ว 5) ตัวแทนจากอาจารย์พิเศษสายสหกิจศึกษา สาขาอุตสาหกรรมบริการ และ 6) ตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งเป็นสถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแจกแจงลักษณะโดยทั่วไปของข้อมูล โดยการใช้การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็น (In-Depth Interview) และจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยยึดองค์ประกอบสำคัญ คือ ความเป็นระเบียบ ต่อเนื่อง ชัดเจนและมีการผนวกกับแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก่อน แล้วจึงสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบสหกิจศึกษาสำหรับการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมบริการ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยรูปแบบสหกิจศึกษาสาขาอุตสาหกรรมบริการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สรุปได้ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ก่อนปฏิบัติงาน	ระหว่างปฏิบัติงาน	หลังปฏิบัติงาน
1. กำหนดนโยบายและวางแผนงบประมาณในการรับนักศึกษาและบุคลากรรับผิดชอบ 2. กำหนดลักษณะงานของโครงการสหกิจศึกษา 3. กำหนดคุณสมบัติของนักศึกษา อาจารย์นิเทศและสถานประกอบการ 4. จัดปฐมนิเทศนักศึกษาที่มหาวิทยาลัย ในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มย่อย 3 กลุ่ม คือ 4.1 นักศึกษากับรุ่นพี่บัณฑิตที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา 4.2 นักศึกษากับตัวแทนจากสถานประกอบการหรือพี่เลี้ยงผู้ดูแลรับผิดชอบ	1. แจ้งให้สถานประกอบการทราบในเรื่องสิทธิประโยชน์ทางภาษี ในการรับผิดชอบนักศึกษา ปฏิบัติงานสหกิจศึกษา เรื่องค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้นักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นค่าตอบแทน ค่าเบี้ยเลี้ยง ประกันภัยอุบัติเหตุ ค่าสวัสดิการ เช่น ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าชุดฟอร์มที่จ่ายให้กับนักศึกษา ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้สามารถลดหย่อนภาษีได้ 2 เท่า” 2. ควรมีวันหยุด วันลา ให้กับนักศึกษาเป็นกึ่งหนึ่งหรือเทียบเท่าพนักงานทั่วไป เนื่องจากนักศึกษาเข้า - ออกงานตามเวลาเหมือนพนักงานปกติทั่วไป	1. อาจารย์นิเทศก์ ประเมินผลการปฏิบัติงานสหกิจของนักศึกษา โดยให้เป็น ค่าระดับคะแนนแบบตัวอักษร (A-F) แทนการให้ ผ่าน/ไม่ผ่าน 2. แจ้งผลการประเมินการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา จากสถานประกอบการและอาจารย์นิเทศต่อนักศึกษา 3. จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปผลร่วมกันระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษา 4. จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศที่มหาวิทยาลัย ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์นิเทศก์ภายในระดับคณะ

ก่อนปฏิบัติงาน	ระหว่างปฏิบัติงาน	หลังปฏิบัติงาน
4.3 นักศึกษากับอาจารย์นิเทศก์ชี้แจงกฎเกณฑ์ระเบียบมาตรฐานในการประเมินผลการปฏิบัติงานและขั้นตอนการรายงานความก้าวหน้ากับการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อเตรียมพร้อมทางด้านวิชาการและทักษะวิชาชีพในอุตสาหกรรมงานบริการ	3. กำหนดให้อาจารย์เริ่มนิเทศงานสหกิจศึกษาและให้คำปรึกษากับนักศึกษาตลอดระยะเวลาการปฏิบัติงานนักศึกษาในขณะปฏิบัติงานกับ4. ให้อาจารย์นิเทศก์ติดตามการรายงานความก้าวหน้าของนักศึกษาในขณะปฏิบัติงานกับสถานประกอบการและจากพี่เลี้ยงผู้ดูแลนักศึกษา	5. สรุปผลและนำเสนอผลการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาพร้อมรูปเล่มต่อมหาวิทยาลัย

ภาพประกอบ 16 รูปแบบสหกิจศึกษาสาขาอุตสาหกรรมบริการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2. รูปแบบสหกิจศึกษาที่พัฒนาขึ้นใหม่สำหรับสถานประกอบการ สรุปได้ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ก่อนปฏิบัติงาน	ระหว่างปฏิบัติงาน	หลังปฏิบัติงาน
1. เสนองานให้แก่คณะเพื่อประกาศรับสมัครนักศึกษาในโครงการสหกิจศึกษา 2. รับสมัครและคัดเลือกนักศึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะงานด้วยตนเองและเพื่อนนักศึกษาจะได้สอบถามข้อมูลและรับทราบลักษณะของงานได้อย่างเข้าใจถูกต้อง 3. แจ้งผลการคัดเลือกนักศึกษาเข้าปฏิบัติงานในโครงการสหกิจศึกษา	1. รับรายงานตัวและปฐมนิเทศนักศึกษา ณ สถานประกอบการ 2. ส่งนักศึกษาไปแผนกที่นักศึกษาปฏิบัติงานสหกิจศึกษา 3. นักศึกษารับฟังระบบแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนงานที่สถานประกอบการกำหนดไว้ 4. จัดประชุมให้นักศึกษานำเสนอผลการปฏิบัติงานโดยมีอาจารย์นิเทศก์เข้าร่วมรับฟังพร้อมกับตัวแทนผู้ประเมินผลจากสถานประกอบการ 5. สถานประกอบการประเมินผลการปฏิบัติงานและรูปเล่มรายงานการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษา	แจ้งผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาให้อาจารย์นิเทศเป็นคะแนนดิบตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้โดยยังไม่ออกเป็นระดับค่าคะแนนแบบตัวอักษร

ภาพประกอบ 17 รูปแบบสหกิจศึกษาที่พัฒนาขึ้นใหม่สำหรับสถานประกอบการ

อภิปรายผล

การวิจัยรูปแบบสหกิจศึกษาสาขาอุตสาหกรรมบริการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา พบว่าสหกิจศึกษาเป็นระบบการศึกษารูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work Integrated Learning) (วิจิตร ศรีสอาน. 2552: 5) โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับสถานประกอบการ ในการจัดส่งนักศึกษาไปปฏิบัติงาน เสมือนเป็นลูกจ้างชั่วคราว เพื่อพัฒนาทักษะประสบการณ์ และเจตคติของนักศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ได้ริเริ่มโครงการพัฒนาสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ตั้งแต่ ปีพุทธศักราช 2545 (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. 2551: 10) แต่ในปัจจุบันพบว่าสหกิจศึกษายังไม่ได้รับความนิยมจากนักศึกษาและสถาน

ประกอบการในการเข้าร่วมเท่าที่ควร จากการศึกษาของ พรชัย มงคลวนิช (2552: 19) เรื่องปัจจัยส่งเสริมและจุดรั้งความสำเร็จในการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยพบว่า ปัจจัยที่จุดรั้งสหกิจศึกษา ได้แก่การที่นักศึกษาไม่ยากทำงานหนักและต้องการสำเร็จการศึกษาให้เร็วที่สุดซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยที่นักศึกษา ร้อยละ 49 ต้องการเรียนในมหาวิทยาลัยให้จบโดยเร็วที่สุดซึ่งได้กลายเป็นปัญหาสำคัญที่จุดรั้ง คือ การที่นักศึกษามีค่านิยมในการเรียนให้สำเร็จเร็วที่สุด แต่ไม่มีเป้าหมายในอนาคต ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยประมาณร้อยละ 19.25 ที่ยังไม่คิดวางแผนอะไรในอนาคตและหยุดพักผ่อนหลังจากเรียนจบก่อนที่จะหางานทำ ทำให้เกิดความสูญเปล่าด้านกำลังคนของประเทศ เมื่อบัณฑิตไม่มีงานทำ บางส่วนเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท โดยหวังว่าจะสร้างโอกาสให้มีงานทำมากขึ้น สอดคล้องกับผลที่ได้จากงานวิจัย ร้อยละ 11 โดยไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของตลาด จึงทำให้เกิดภาวะการณั้ ลังงานของบัณฑิตระดับปริญญาโทเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการจัดสหกิจศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2551: 20) พบว่า อีกปัญหาที่สำคัญคือการขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกิจศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และภาคสังคมที่ยังไม่ชัดเจน ผู้เกี่ยวข้องยังไม่เห็นประโยชน์ของการจัดสหกิจศึกษาขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ ไม่มีฐานข้อมูลขาดการจัดการความรู้และขาดแรงจูงใจในการดำเนินงาน นอกจากนี้ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตไม่เห็นประโยชน์ของสหกิจศึกษาและมองว่าเป็นภาระที่เพิ่มขึ้น มีขั้นตอนและความยุ่งยากในการบริหารจัดการขาดการเชื่อมโยงประสานงานในระดับนโยบาย ประกอบกับการขับเคลื่อนสหกิจศึกษาที่แพร่หลายในลักษณะเชิงวิชาการมากกว่าเชิงการปฏิบัติสังเกตได้จากการจัดงานวันสหกิจศึกษาไทย ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2552 พบว่า มีผู้ประกอบการเข้าร่วมงานวันสหกิจศึกษา เพียงร้อยละ 6 เท่านั้น (สำนักงานประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา. 2553) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่สนใจของผู้ประกอบการต่อการจัดสหกิจศึกษา

จากการพัฒนาสหกิจศึกษาในรูปแบบของสาขาอุตสาหกรรมบริการ สำหรับสถาบันอุดมศึกษา เอกชนที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบสะท้อนกลับจากการปฏิบัติงานจริง (Reflection) เพราะการสะท้อนกลับความรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการหาประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และได้พัฒนากระบวนการที่ได้ความรู้จากการสะท้อนกลับโดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การย้อนกลับของประสบการณ์ (Returning to the experience)
2. การเข้าร่วมไปสัมผัสกับประสบการณ์ (Attending to feelings connected with the experience)
3. การประเมินผลซ้ำหลังจากได้รับประสบการณ์ผ่านการคิดทบทวน การตีความและผลลัพธ์ (Re-evaluating the experience through recognizing implications and outcomes)

ซึ่งการสะท้อนกลับความรู้นี้สามารถเกิดขึ้นได้ 2 รูปแบบ คือ สะท้อนระหว่างกลาง การฝึกประสบการณ์ (Reflection in action) และสะท้อนหลังการฝึกประสบการณ์เสร็จสิ้น (Reflection on action) ซึ่งก่อให้เกิดการได้รับประสบการณ์ของผู้เรียน และเป็นการสร้างตัวตนของผู้เรียนหลังจากได้รับประสบการณ์เปรียบเทียบกับกระบวนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนหลักของสถานศึกษา กับ สถานประกอบการ คือ ก่อน-ระหว่าง-หลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา สำหรับแนวทาง ในการดำเนินการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงานตามทฤษฎีของ มาร์ติน และฮิวส์ (Martin; & Hughes. 2009: 19-37) สอดคล้องกับเกณฑ์การพิจารณาคุณภาพของการให้บริการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.2545) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการนำไปพิจารณาประกอบการสร้างสหกิจศึกษารูปแบบใหม่ในอุตสาหกรรมบริการ และยังคงพบว่าความสำเร็จของสหกิจศึกษาจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีครบทั้ง 3 องค์กรหลักซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัลเดอแมน เบล และมิลิน (Alderman; Belle; & Milne (2008) ในเรื่อง A model of Work – Based Learning พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการศึกษาแบบ WIL อยู่อยู่ที่การเชื่อมโยงโลกทั้ง 3 โลกเข้าด้วยกันโดยผ่านประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่

1. โลกประสบการณ์ของผู้เรียน (World of student experience) ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อผู้เรียน

2. โลกอุดมศึกษา (World of tertiary education) เน้นที่สถานศึกษาต้องออกแบบ กระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน โดยมีสถานศึกษาเป็นเจ้าภาพหลัก

3. โลกของประสบการณ์ด้านการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงานที่ต้องมีการจัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้เชิงกายภาพที่เหมาะสมกับบริบทของประสบการณ์ที่ต้องการจะได้รับ โดยมีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา ผู้สอนและผู้เรียนเกี่ยวกับแผนการเรียนรู้และกระบวนการ ประเมินผลสหกิจศึกษาหรือการสลับการเรียนรู้กับการทำงานทำให้นักศึกษาเกิดแรงจูงใจในชั้นเรียน เพิ่มขึ้นได้พัฒนาความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะใหม่ๆทำให้มีความมั่นใจในการเลือกอาชีพและมี ศักยภาพในการทำงาน (สำนักงานประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา, 2551: 4) ในส่วนของ สถาบันการพลศึกษาถือเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความสำคัญในการผลิตพัฒนาบุคลากรทางพลศึกษาการกีฬาวิทยาศาสตร์การกีฬาวิทยาศาสตร์สุขภาพนันทนาการและบุคลากรในด้านที่เกี่ยวข้อง สถาบันพลศึกษามีวิทยาเขตกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศเช่นสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขต ศรีสะเกษซึ่งเปิดสอนสาขาวิชานันทนาการเชิงพาณิชย์และการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร บัณฑิตจะต้องเป็นผู้ที่มี

3.1 มีความรู้ความสามารถในสาขานันทนาการเชิงพาณิชย์และการท่องเที่ยว และสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

3.2 มีเจตคติมีจรรยาบรรณมีค่านิยมที่ดีสามารถดำเนินการด้านนันทนาการเชิงพาณิชย์และการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาตนเองให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

3.3 สนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานด้านนันทนาการการท่องเที่ยวและสอดคล้องตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.4 สามารถนำความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการศึกษาระดับสูงต่อไป (สถาบันการพลศึกษา. 2548: 183) และการที่จะพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะอันพึงประสงค์ตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นควรนำระบบสหกิจศึกษามาใช้ในสถาบันการพลศึกษาก่อนที่จะมีการนำระบบสหกิจศึกษามาใช้ในสถาบันการพลศึกษานั้นประการแรกควรมีการศึกษาแนวทางในการจัดการรูปแบบและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาที่สถานประกอบการต้องการเสียก่อนเนื่องจากการจัดสหกิจศึกษานั้นเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจในกระบวนการรูปแบบและความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดสหกิจศึกษาที่สมบูรณ์และการแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพและเพิ่มมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการพลศึกษาให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดแรงงานเทียบเท่ามาตรฐานสากล

จากรูปแบบสหกิจศึกษาของสาขาอุตสาหกรรมบริการรูปแบบใหม่ที่ยึดตามหลักมาตรฐานการจัดสหกิจศึกษาในเครือข่ายของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา โดยสมาคมสหกิจศึกษาไทยประกอบด้วยหลักมาตรฐาน 4 ด้าน คือ มาตรฐานการเรียนการสอน มาตรฐานการนิเทศ มาตรฐานนักศึกษา และมาตรฐานการวัดผลและการประเมินและมาตรฐานคุณลักษณะของวิชาชีพงานท่องเที่ยวและการบริการ พบว่า เสี่ยงสะท้อนจากสถานประกอบการที่มีต่อการทำงานของนักศึกษานั้นในด้านของความประพฤตินักศึกษามีสำนึกในคุณธรรมและจริยธรรม แต่ในด้านคุณภาพนั้นยังมีปัญหาในเรื่องการมาปฏิบัติงานสาย ความรู้และความสามารถในการงานที่มอบหมายยังไม่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ แต่เพื่อเป็นการให้โอกาสและเห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาในการเพิ่มประสบการณ์การทำงานจริง การเรียนรู้ในพฤติกรรมองค์กรและพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมการทำงานให้กับนักศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเลย์ และคณะ (Lay; & et al. 2008) ได้เสนองานวิจัยเรื่อง Modeling competencies for supporting work – integrated learning in knowledge work. ใน Journal of Knowledge Management ที่ค้นหาแบบจำลองเกี่ยวกับการจัดการความรู้ที่จะช่วยให้การเรียนรู้แบบ WIL ประสบความสำเร็จโดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ มาตรฐานการทำงาน (Working Place) มาตรฐานผลการเรียนรู้ (Learning Place) และมาตรฐานความรู้ (Knowledge place) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการเรียนรู้กับการทำงานในสถาบันอุดมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552) ในรายงานวิจัยกล่าวว่า จากการสำรวจปัจจัยความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนแบบ WIL

ทั่วโลก คือองค์กร (Organization) และการดำเนินงาน (Operation) โดยองค์กรจะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนเพื่อให้การปฏิบัติการกิจดำเนินไปด้วยดี รวมทั้ง ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งด้านการเงินและนโยบาย สถานศึกษา สถานประกอบการและสมาคมวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยระบุว่าปัจจัยความสำเร็จอยู่ที่ต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ และได้รับการสนับสนุนทางการเงิน ส่วนปัจจัยความสำเร็จในการปฏิบัติงานนั้นมาจากการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนในหน่วยงานจำเป็นต้องรู้วิธีและขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน จึงจะทำให้การดำเนินงานลุล่วงไปได้ด้วยดีดังจะเห็นได้จากการกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนของ WIL ในบางส่วนที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติในรูปแบบสหกิจศึกษาของสาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดคุณสมบัติของนักศึกษา พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันกำหนด คือ นักศึกษาต้องผ่านการอบรม กิจกรรมต่างๆ เช่น การพัฒนานุคลิกภาพ และสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพของแต่ละสาขาวิชาและควรมีเกรดเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.00 ขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างเครือข่ายสถานประกอบการในรายงานผลการวิจัยของพรชัย มงคลวนิช (2552) ที่สรุปว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าสหกิจศึกษาเป็นวิชาที่จุติจริง ทำให้จบการศึกษาช้ากว่านักศึกษาคนอื่น เพราะต้องออกไปปฏิบัติงานที่สถานประกอบการ 1 ภาคเรียนการศึกษาโดยไม่สามารถลงทะเบียนเรียนในรายวิชาอื่นได้ในภาคเรียนการศึกษานั้น

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกนักศึกษา สถานประกอบการเป็นผู้คัดเลือก โดยร่วมมือกับสถานศึกษา เพื่อได้นักศึกษาที่ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการอย่างแท้จริงนักศึกษาจะต้องผ่านการคัดเลือกด้วยการสัมภาษณ์ตามคุณลักษณะที่เหมาะสมของอาชีพ

ขั้นตอนที่ 3 การปฐมนิเทศนักศึกษาเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การแจ้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้ทุกคนได้รับทราบในเบื้องต้น สอดคล้องกับการสร้างเครือข่ายสถานประกอบการในรายงานผลการวิจัยของพรชัย มงคลวนิช (2552) ที่สรุปว่า สถานศึกษาควรสร้างความพร้อมทั้งในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถในด้านวิชาการและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ให้กับนักศึกษาเพื่อช่วยลดปัญหาการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผู้เรียน โดยอาจารย์นิเทศก์ในระหว่างเข้าปฏิบัติงานในสถานประกอบการ อย่างน้อย 2 ครั้ง เพื่อตรวจรายงานในสมุดบันทึกอาจารย์นิเทศก์ควรเข้าตรวจเยี่ยม นักศึกษาร่วมกับพี่เลี้ยงในสถานประกอบการประมาณ 1-2 ครั้งต่อภาคการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชลลดา มงคลวนิช (2552) เพื่อติดตามดูแลและรายงานความก้าวหน้าได้เป็นระยะๆ ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างเครือข่ายสถานประกอบการในผลการวิจัยของพรชัย มงคลวนิช (2552) ที่สรุปว่าควรกำหนดจำนวนอาจารย์ที่ปรึกษาหรืออาจารย์นิเทศก์ 1 คนต่อนักศึกษาสหกิจศึกษา

10 คน โดยให้เหตุผลว่าถ้าสถานศึกษามีจำนวนนักศึกษาสหกิจศึกษาจำนวนมากแต่จำนวนอาจารย์นิเทศก็มีน้อยจนไม่ได้สัดส่วนที่พอดีกันจะทำให้คุณภาพของการติดตามและประเมินผลนักศึกษาลดลง

ขั้นตอนที่ 5 การมีชมรมนิเทศ ระหว่างเข้าปฏิบัติงาน ควรมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสอบถามบรรยากาศของการปฏิบัติงานและให้คำปรึกษาควรทำสรุปรายงานผลความก้าวหน้าต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเดือนละครั้ง

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผู้เรียนก่อนจบพบว่ามีผลสอดคล้องกันเพราะผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนออกไปปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ อาทิ การฝึกอบรมตามหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง การร่วมสัมมนา การปฐมนิเทศ และกิจกรรมอื่นๆ ที่เหมาะสมของสาขา/ภาควิชากำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 7 การปัจฉิมนิเทศ หลังจากการเรียนและการปฏิบัติงานนักศึกษาจัดทำรายงานสรุปการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาและนำเสนอให้อาจารย์ประจำหลักสูตร พี่เลี้ยงในสถานประกอบการ ได้ทราบเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

ขั้นตอนที่ 8 การรับวุฒิปัตถนนักศึกษาจะได้รับใบผ่านงานจากสถานประกอบการที่แสดงถึงสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรชัย มงคลวนิช (2552) เรื่องปัจจัยที่ส่งเสริมและอุดหนุนความสำเร็จในการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จคือ ผู้รับผิดชอบโครงการสหกิจศึกษาที่ชัดเจนและภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่สุดและสอดคล้องกับชลลดา มงคลวนิช (2552) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของสหกิจศึกษาที่นักศึกษาจะได้รับ จึงยินดีให้การสนับสนุนสหกิจศึกษาเพราะเป็นกระบวนการศึกษาที่ได้รับประโยชน์ทั้ง 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องคือ สถานประกอบการ นักศึกษาและสถานศึกษา อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มศักยภาพนักศึกษาให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพสู่ระดับประเทศและระดับนานาชาติได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

สำหรับสถาบันการศึกษา ควรจัดตั้งสหกิจศึกษาเพื่อเป็นศูนย์ให้คำปรึกษาแนะแนวอาชีพ และการมีงานทำแก่นักศึกษา เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างสถานประกอบการกับนักศึกษาและควรมีการกำหนดภาระงานของอาจารย์นิเทศและการประเมินผลการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาที่ชัดเจน

ควรปฏิบัติสหกิจศึกษาในภาคเรียนการศึกษาที่ 1 และหรือ 2 ของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ปฏิบัติงานจริงมากขึ้นและเป็นการเพิ่มทักษะและทางเลือกในการได้งานทำมากขึ้นเมื่อสิ้นภาคการศึกษา

สถานศึกษาควรสร้างแรงกระตุ้นให้กับนักศึกษาเพื่อตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับจากสหกิจศึกษาด้วยการให้ความรู้กับนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สถานประกอบการส่วนใหญ่ เห็นควรว่า ภาครัฐมีการกำหนดกฎเกณฑ์และขั้นตอนการลดหย่อนภาษีไว้หลายขั้นตอนมากเกินไป จึงควรลดขั้นตอนเหล่านั้นลงหรือควรกำหนดจำนวนเงินไว้ให้ชัดเจนสำหรับนักศึกษาสหกิจศึกษาต่อคน

สำหรับสถานประกอบการซึ่งมีความสำคัญต่อการอุดมศึกษาไทยและจัดเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด จึงไม่ควรทำหน้าที่เพียงองค์กรผู้ใช้บัณฑิตเท่านั้น แต่สถานประกอบการควรมีบทบาทสำคัญในกระบวนการผลิตบัณฑิตร่วมกับสถาบันการศึกษา และในภาคส่วนอื่นๆ ทั้งของรัฐและเอกชนเพื่อแก้ปัญหาคุณภาพบัณฑิตที่ไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ตลอดจนองค์กร/สมาคมวิชาชีพ ควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะองค์กรกำหนดมาตรฐานด้านสมรรถนะอาชีพ มาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพ ทดสอบมาตรฐานสมรรถนะ หรือออกไปรับรองสมรรถนะวิชาชีพ เพราะสมาคมองค์กรวิชาชีพเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะเป็นหน่วยงานกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ จึงควรมีส่วนเชื่อมโยงถึงกัน เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้นำมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ไปใช้ในสถานศึกษาและสถานประกอบการได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบและพัฒนารูปแบบการจัดสหกิจศึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาไทย ได้แก่

1.1 มหาวิทยาลัยวิจัยและมหาวิทยาลัยบัณฑิตศึกษา

1.2 มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.3 มหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์

2. ควรศึกษาวิจัยต่อยอดพัฒนารูปแบบสหกิจศึกษาที่เหมาะสมกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการแต่ละประเภทสาขาอาชีพ

3. สถาบันการศึกษาควรทำวิจัยร่วมกับสถานประกอบการในประเทศไทยที่ติดต่อกับเครือข่ายสถานประกอบการในต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางและเป็นทางเลือกสำหรับนักศึกษาที่ต้องการปฏิบัติสหกิจศึกษาที่ต่างประเทศหรือเริ่มต้นจากการทำ MOU สหกิจศึกษาร่วมกันในหมู่ประเทศเครือข่ายอาเซียน